

نوزدهمین دوره نمایشگاه کتاب امارات در ابوظبی

امیر حسین شرافت^۱

پژوهشگر حوزه اطلاع‌رسانی و کتابداری

و اجرای عملیات نمایشگاه کتاب ابوظبی را بر عهده دارد. اما آنچه به‌وضوح مشاهده می‌شود نقش و حضور پررنگ آلمانی‌ها در تمام جوانب نمایشگاه از سه سال پیش است. که به‌سرعت آثار و علایم آن نیز در حال نمایان شدن است. سازمان‌دهی، انضباط، برنامه‌ریزی‌های قبلی، برگزاری نشست‌های تخصصی کتاب و حوزه نشر با اعلان قبلی، توجه ویژه و نگاه حرفه‌ای به رسانه‌های نوشتاری و شبکه‌های رادیو و تلویزیونی برای پوشش اخبار و رویدادهای نمایشگاه و انتشار فنی کتاب راهنمای نمایشگاه و ویژه‌نامه‌های متعدد از اقدامات برنامه‌ریزان شریک آلمانی است که سعی دارند الگوی کوچک‌تری از نمایشگاه کتاب فرانکفورت را در منطقه خاورمیانه پیاده کنند.

فضای نمایشگاه کتاب ابوظبی

نمایشگاه ابوظبی تا چند دوره قبل از سوی المجمع الثقافي این شیخ‌نشین و در مرکز این شهر و در زیر سقف چادری نسبتاً بزرگ و با حضور ناشران و تقریباً به‌صورت رایگان برگزار می‌شد. اما از دوره هفدهم و با مشارکت شرکت نمایشگاه فرانکفورت آلمان، ناشران برای دریافت غرفه باید هزینه نسبتاً زیادی پرداخت کنند. در دوره نوزدهم اجاره هر متر مربع حدود ۳۰۰ دلار بود.

از دو سال پیش نیز نمایشگاه در محل جدیدی که از آن به‌عنوان محل نمایشگاه‌های بین‌المللی ابوظبی یاد می‌شود، برگزار می‌شود. این مجموعه مدرن و پیشرفته شامل یک سالن بسیار بزرگ به‌شکل نعل اسبی با نمای شیشه‌ای است

نوزدهمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب ابوظبی هفدهم تا بیست‌ودوم مارس ۲۰۰۹/ بیست‌وهفتم اسفند ۱۳۸۷ تا سوم فروردین ۱۳۸۸ به مدت شش روز در این امارت خلیج فارس با حضور بیش از ۶۰۰ ناشر از ۵۳ کشور برگزار شد.

نمایشگاه کتاب ابوظبی از دوره هفدهم، یعنی سه سال پیش، با مشارکت نمایشگاه کتاب فرانکفورت آلمان برگزار می‌شود. از سه سال پیش یک شرکت اماراتی و آلمانی تأسیس شده که ۵۱ درصد سهام آن به کشور امارات و ۴۹ درصد آن به کشور آلمان تعلق دارد. این شرکت که به‌نام «کتاب»^۲ شناخته می‌شود از سال ۲۰۰۷ عهده‌دار برگزاری نمایشگاه‌های کتاب و تمام پروژه‌های مربوط به صنعت چاپ و نشر و خرید و فروش کتاب و نشریات شده است. مدیر شرکت کتاب در حال حاضر جمعه عبدالله القیسی است که مدیر کتابخانه ملی ابوظبی و مدیر موسسه «کلمه»^۳ نیز می‌باشد.

موسسه کلمه با هدف احیای نهضت ترجمه در جهان عرب و تولید آثار به زبان عربی برای ۲۵۰ میلیون خواننده عرب زیر نظر حاکم دبی و ولیعهد کنونی امارات تأسیس شده و هدف این موسسه ترجمه مستقیم یا کمک به ترجمه و انتشار ۱۰۰ عنوان کتاب از سراسر جهان در هر سال به زبان عربی است. غرفه ایران در نمایشگاه ابوظبی مذاکرات خوبی برای همکاری مشترک در ترجمه برخی از آثار ادبی کشورمان صورت داد که به یاری خداوند با پی‌گیری بیشتر به نتیجه خواهد رسید.

شرکت سهامی کتاب کار برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی

مؤسسه کلمه با هدف احیای نهضت ترجمه در جهان عرب و تولید آثار به زبان عربی برای ۲۵۰ میلیون خواننده عرب زیر نظر حاکم دبی و ولیعهد کنونی امارات تأسیس شده است

کتاب
اطلاعات ارتباطی دانش‌شناسی

نمایشگاه کتاب
ابوظبی از دوره
هفدهم، یعنی
سه سال پیش، با
مشارکت نمایشگاه
کتاب فرانکفورت
آلمان برگزار می‌شود

از طرف ایران کانون
پرورش فکری
کودکان و نوجوانان
در بخش کودک و
نوجوان و سه ناشر
نیز در قسمت عمومی
حضور داشتند

گزارش‌های طولانی با حضور شیخ عبدالله بن زاید آل نهیان، وزیر خارجه امارات متحده عربی، افتتاح شد. شیخ عبدالله سپس از بسیاری از غرفه‌ها دیدار کرد و از نزدیک در جریان حضور ناشران قرار گرفت.

حضور ناشران

نمایشگاه ابوظبی علاوه بر ۱۳۵ ناشر اماراتی، میزبان ناشرانی از ۵۲ کشور نیز بود. از میان کشورهای عربی و اسلامی، مصر با حدود ۹۰ ناشر و از میان کشورهای اروپایی، آلمان با ۴۰ ناشر حضور فعال تری داشتند. لبنان با حدود شصت، سوریه با ۳۵، اردن با ۲۶، عربستان سعودی با ۲۶، انگلستان با ۳۲، هند با ۲۴، هلند با نه، چین و کویت با شش ناشر از کشورهای فعال در نمایشگاه بودند.

چهار غرفه نیز متعلق به ناشران ایرانی بود. کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان در بخش کودک و نوجوان و سه ناشر نیز در قسمت عمومی حضور داشتند. به گفته متصدیان غرفه کانون، این مؤسسه موفق به فروش حق نشر برخی از کتاب‌های ایرانی در زمینه کودک و نوجوان شد. نشر فرآوران از بخش خصوصی با عرضه کتاب‌های تخصصی دانشگاهی و رایزنی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در امارات - با تابعیت اماراتی - نیز با عرضه آثار در حوزه فرهنگ، هنر و تمدن ایرانی، دو غرفه دیگر ایرانی بودند. مؤسسه نمایشگاه‌های فرهنگی ایران و نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران با مشارکت مؤسسه پارسا نیز در غرفه‌ای نمونه‌هایی از کتاب‌های ناشران ایرانی را در حوزه ایران‌شناسی، هنر، دین، فلسفه، ادبیات،

که قابل تفکیک به چند سالن مجزاست و درحقیقت محل اصلی نمایشگاه است. این سالن بزرگ با چندین هتل پنج ستاره و با معماری کاملاً غربی و چندین پارکینگ طبقاتی با گنجایش بیش از هزاران اتومبیل تکمیل شده است. محل نمایشگاه‌های ابوظبی در منطقه سفارات این شهر است و سفارت جمهوری اسلامی ایران نیز نزدیک‌ترین سفارتخانه خارجی و دقیقاً روبه‌روی یکی از ورودی‌های آن است. نمایشگاه دارای منظره‌ای زیبا به سمت خلیج فارس و از هر سو از طریق بزرگراه‌های شش بانده قابل دسترسی است. بنابر شنیده‌ها، شرکت‌هایی از انگلستان کار طراحی و ساختمان سازه اصلی نمایشگاه و مجموعه‌های وابسته به آن را که در مساحت بیش از دهها هزار متر مربع در حال تکمیل است بر عهده دارند.

امارت ابوظبی در رقابتی آشکار با امارت دبی تلاش می‌کند تا با استفاده از آخرین فناوری‌های ساختمان‌سازی، این امارت را به مرکزی برای مبادلات فرهنگی و نمایشگاهی در منطقه خاورمیانه تبدیل کند. به گفته رئیس نوزدهمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب، امارت ابوظبی برای تبدیل این نمایشگاه به مرکزی معتبر در صنعت نشر کتاب و نیز تبدیل این امارت به مهم‌ترین مرکز نشر در منطقه خاورمیانه، شرق آسیا و شمال آفریقا تلاش می‌کند.

افتتاح نمایشگاه

نوزدهمین نمایشگاه کتاب ابوظبی ساعت صبح روز سه‌شنبه ۱۷ مارس ۲۰۰۹ در مراسمی ساده و بدون سخنرانی‌ها و ارائه

مراجعه‌کنندگان به غرفه ایران علاوه بر شیعیان کشور امارات و منطقه، نویسندگان و علاقه‌مندان به فرهنگ و ادبیات و تاریخ ایران از کشورهای عربی و اندیشمندانی از اروپا و امریکا بودند

تاریخ، مرجع، کتاب‌شناسی آثار ایرانی و جز آن به زبان فارسی، عربی و انگلیسی به نمایش گذاشتند. در این غرفه آثار ناشرانی چون مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، نشر تکا، دانشگاه ادیان، بوستان کتاب، دایرةالمعارف بزرگ اسلامی، انجمن آثار و مفاخر فرهنگی، مؤسسه دایرةالمعارف فقه، مؤسسه اطلاع‌رسانی مرجع، دانشگاه قم، مؤسسه فلسفه و حکمت ایران، مؤسسه اطلاعات، بنی‌هاشم، سبطين، آستانه حضرت معصومه و ناشران دیگر عرضه شده بود. این آثار بعد از پایان نمایشگاه به کتابخانه مسجد بزرگ ایرانیان در شهر دبی که زیر نظر نماینده ولی فقیه اداره می‌شود، و رایزنی فرهنگی ایران اهدا شد.

مراجعه‌کنندگان به غرفه ایران علاوه بر شیعیان کشور امارات و منطقه، نویسندگان و علاقه‌مندان به فرهنگ و ادبیات و تاریخ ایران از کشورهای عربی و اندیشمندانی از اروپا و امریکا بودند.

به‌ابتکار معاونت امور فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و مؤسسه نمایشگاه‌های فرهنگی ایران، آقای مسعود انصاری یکی از نویسندگان و مترجمان پرکار کشورمان که آثارش در دو دوره کتاب سال جمهوری اسلامی اثر برگزیده شده است، به‌عنوان میهمان در نمایشگاه کتاب ابوظبی حضور داشت که فرصتی مغتنم برای ارتباط و تعامل هرچه بیشتر با مؤلفان و اندیشمندان خارجی و به‌ویژه مسلمان فراهم ساخته بود. اقدامی که تداوم آن ارتباطات و دوستی‌های فرهنگی و تسهیل مناسبات علمی را در پی خواهد داشت.

جایگاه نمایشگاه ابوظبی و بازدیدکنندگان

نمایشگاه کتاب ابوظبی، به‌ویژه در سه سال گذشته، در مقایسه با رقیب دیگرش یعنی نمایشگاه کتاب شارجه، که معمولاً به‌مدت ده روز در پاییز برگزار می‌شود، رویکردی جهانی و نگاهی ویژه به منابع لاتین دارد و هدفش عرضه آثار دانشگاهی، فنی، مهندسی، هنر، ادبیات و کودک ناشران اروپایی و آمریکاست. این نمایشگاه همچنین مباحث تخصصی نشر و موضوعات بین‌المللی چون حقوق نشر را به‌صورت جدی پی‌گیری می‌نماید و در نظر دارد نشست بین‌المللی حقوق نشر را با همکاری اتحادیه نویسندگان عرب در اول ماه مارس سال ۲۰۱۰ برگزار کند. در حالی که نمایشگاه شارجه توجه بیشتری به تألیفات جهان عرب و اسلام دارد.

این دو نمایشگاه را شاید تا حدی نیز بتوان نماد و برآیندی از موقعیت اجتماعی و فرهنگی این دو شیخ‌نشین نیز معرفی کرد. توجه ویژه حکام و نسل جدید در کشور امارات به زبان و ادبیات انگلیسی موجب شده که تقریباً اکثر مردم و ساکنان آن به‌خصوص در امارت ابوظبی، به‌آسانی به زبان انگلیسی تکلم کنند. تا جایی که طبق بررسی‌ها بیم آن می‌رود که در صورت ادامه روند پرشتاب کنونی، در آینده نه‌چندان دور زبان و ادبیات عرب جایگاه دوم را در محاورات و مکاتبات این کشور پیدا کند. این وضع در کشورهای دیگر حوزه خلیج فارس نیز با شتاب کمتری در حال وقوع است و از سوی برخی از رهبران مذهبی و متفکران این کشورها درباره این وضع هشدار داده شده است. شیخ یوسف قرضاوی از

**از مهم‌ترین بخش‌های
جنبی حضور برخی
از نویسندگان عرب و
غربی در جلسات نقد و
معرفی کتاب بود که هر
روز در نوبت‌های صبح
و عصر تحت عنوان
«منبرالحوار» برگزار
می‌شد**

مطالعاتی و آموزشی برای کتابخوانی و علاقه‌مندی به کتاب بود که همه گروه‌های سنی نیز می‌توانستند در آن شرکت کنند و به طرح سؤال و جواب بپردازند. نکته جالب توجه در این نشست‌ها آن بود که نزدیک به نیمی از سخنرانان برنامه خود را به زبان انگلیسی ارائه می‌کردند و از قبل نیز در ویژه‌نامه این بخش این مسئله گوشزد شده بود.

در بخش دیگری از سالن بزرگ نمایشگاه، جدیدترین کتاب‌های آشپزی از ناشران معروف جهان همچون جورموند به نمایش درآمده بود. در این بخش بیش از ۷۰۰ کتاب به معرفی نحوه طبخ غذا در سراسر جهان می‌پرداخت. در این قسمت که با استقبال گسترده خانواده‌های اماراتی مواجه بود، در کارگاه‌های آموزشی و به‌صورت زنده عملیات طبخ غذا نیز با استفاده از دستورالعمل‌ها و با هدف معرفی هرچه کامل‌تر کتاب انجام می‌گرفت و در پایان هر کارگاه، غذای پخته‌شده بین حضاران توزیع می‌شد.

بخش جالب توجه دیگر در این نمایشگاه، نمایش کتاب‌های قدیمی و کمیاب و بسیار نفیس بود که برای اولین بار تعداد قابل توجهی از نسخه‌های نایاب از کشورهای انگلستان، آلمان، هلند، فرانسه، ایتالیا و ... به نمایش درآمد. نسخه‌های مزبور به زبان‌های مختلف و حوزه‌های مختلف فرهنگی و تمدنی جهان اسلام و عرب و ایران و عثمانی و آسیا و آثار ارزشمند جهانی به زبان‌های لاتین را شامل می‌شد. این برنامه که در نمایشگاه کتاب فرانکفورت نیز بخش اصلی است، قرار است در دوره‌های آینده نمایشگاه ابوظبی نیز به‌صورت گسترده‌تر تداوم یابد.

کشور قطر در برنامه مستقیم تلویزیون الجزیره با اعلام خبر جدی استحاله فرهنگی و غلبه زبان انگلیسی در کشورهای عربی منطقه، ابراز داشت که بسیاری از جوانان در کشورهای خلیج فارس ضمن تکلم به زبان انگلیسی از فرهنگ و تاریخ کشورهای همچون انگلستان، فرانسه و اسپانیا به‌مراتب از تاریخ و تمدن و ادبیات جهان عرب و کشور خودشان بیشتر اطلاع دارند.

برنامه‌های جنبی و اختصاصی

در نوزدهمین دوره نمایشگاه کتاب ابوظبی نه برنامه در قالب فعالیت‌های جنبی طی شش روز اجرا شد. از مهم‌ترین بخش‌های جنبی حضور برخی از نویسندگان عرب و غربی در جلسات نقد و معرفی کتاب بود که هر روز در نوبت‌های صبح و عصر تحت عنوان «منبرالحوار» برگزار می‌شد. در این جلسات استادانی از دانشگاه‌های امارات متحده عربی، لبنان، مصر، امریکا، هند، آلمان، هلند و کشورهای دیگر به طرح و بررسی و تحلیل موضوعات ادبی، شعر، ترجمه و ... پرداختند. بخش کودک و نوجوان از فعال‌ترین بخش‌های جنبی نمایشگاه بود که برنامه‌های خود را برای کودکان و نوجوانان دیده بود. شعار این بخش «خواننده امروز، رهبر فرداست» بود. در این بخش سه برنامه مشخص برای تشویق بچه‌ها به کتاب و کتابخوانی اجرا می‌شد. یکی تئاتر یا نمایشنامه بود که کتاب را موضوع برنامه خود قرار داده بودند و با استقبال خوب بچه‌ها نیز مواجه بود. برنامه دیگر طراحی و نقاشی درباره کتاب و کتابخوانی توسط بچه‌ها و برنامه سوم سلسله نشست‌های

**ارزش جایزه شیخ زاید
حدود هفت میلیون درهم
امارات، معادل بیش از
دومیلیون دلار، است که
همراه با یک مدال طلا و
 لوح یادبود اهدا می‌شود**

عبدالعزیز مصلوح، از مصر، برای کتاب فی نظریة الترجمة: اتجاهات معاصرة، در بخش نویسندۀ جوان یوسف وعلیسی از الجزایر برای کتاب اشکالیة المصطلح فی الخطاب النقدي العربی الجدید، در بخش شخصیت فرهنگی سال، پدرو مارتینز موتابیث، اندیشمند اسپانیایی صاحب تالیفاتی چون العرب و البحر الأبيض المتوسط (۱۹۹۹)، الأدب العربی الیوم (۱۹۸۷)، لماذا العراق؟ (۲۰۰۳)، مأساة العرب الکبری (۲۰۰۳)، العالم العربی و تغییرات القرن (۲۰۰۴) و تطلعات الغرب و الحرمان العربی (۲۰۰۸) و نیز آثاری در تاریخ اندلس و زبان عربی و ترجمه بسیاری از اشعار محمود درویش و نزار قبانی و شاعران فلسطینی.

همچنین انتشارات الدار المصریة اللبنانیة از مصر به‌عنوان ناشر نمونه معرفی شد. این ناشر که دفتر آن در قاهره است در سال‌های اخیر کتاب‌های ۷۵۰ مؤلف و ۱۰۰ مترجم را به زبان‌های مختلف عرضه کرده است.

در این دوره در بخش کودک و نوآوری فرهنگی، کتابی حایز حدنصاب کسب جایزه نشد.

ارزش جایزه شیخ زاید حدود هفت میلیون درهم امارات، معادل بیش از دومیلیون دلار، است که همراه با یک مدال طلا و لوح یادبود اهدا می‌شود. براساس آیین‌نامه این جایزه کتاب، جز بخش ترجمه، باید به زبان عربی باشد. علاقه‌مندان باید پنج نسخه از کتاب خود را همراه خلاصه زندگی‌نامه، کپی گذرنامه و یک نسخه عکس به دبیرخانه دائمی جایزه ارسال کنند. در بخش ترجمه علاوه بر پنج نسخه کتاب ترجمه شده، باید پنج نسخه نیز از کتاب اصلی (زبان اصلی) ارسال شود.

غروب روز دوم نمایشگاه مراسم باشکوه - اما به‌دور از سخنرانی‌ها و ارائه گزارش‌های طولانی - «جایزه کتاب شیخ زاید» در هتل مجلل قصر الامارات برگزار و به هفت برگزیده آن جوایزی اهدا شد. این جایزه درصدد کسب جایگاه ویژه کتاب در جهان اسلام و عرب و منطقه خاورمیانه است که دوره سوم خود را پشت سر گذاشت. جایزه مزبور شامل نه بخش توسعه و بازسازی دولت با رویکرد اقتصاد، جامعه‌شناسی، سیاست، مدیریت و اندیشه دینی؛ ادبیات کودک، ترجمه، نشر و توزیع، شخصیت برجسته فرهنگی، و نوآوری در حوزه‌های فرهنگی.

در این دوره ۶۲۰ کتاب مورد داوری قرار گرفت که مصر با بیش از صد عنوان کتاب و هلند با یک کتاب به ترتیب بیشترین و کمترین کتاب را به این جایزه ارسال کرده بودند. کشور میزبان نیز فقط هفت عنوان و از میان کشورهای خلیج فارس، عربستان با ۱۹ عنوان پرکارترین بود. از کشورهای حوزه خلیج فارس در مجموع ۳۷ عنوان کتاب حضور داشت که سهم عربستان سعودی ۱۹ عنوان و سهم امارات متحده عربی هفت عنوان بود. تاکنون از ایران به این جایزه کتابی ارسال نشده است.

برگزیدگان سومین دوره این جایزه از این قرار است: در بخش ادبیات جمال الغیطانی از مصر برای کتاب دفاتر التدوین: الدفتر السادس: رن؛ در بخش توسعه و بازسازی دولت باقر سلمان التجار از بحرین برای کتاب الایمقراطیة العصبیة فی الخلیج العربی؛ در بخش هنر ماهر عبدالحلیم السید راضی، از مصر برای کتاب فکر الضوء؛ در بخش ترجمه سعد

اما نکته‌ای هم بشنوید از برنامه ویژه چینی‌ها برای دراختیارگرفتن بازار چاپ و خدمات نشر. بازاریابان چینی با مراجعه به غرفه‌های مختلف پیشنهاد اجرای مراحل چاپ و تولید کتاب را به ناشران ارائه و با آنها برای این کار رایزنی می‌کردند. این تاجران به غرفه ناشران ایرانی هم مراجعه کردند و با پرسش از قیمت‌های آماده‌سازی و چاپ کتاب، آماده بودند که سفارش‌های مشابه را به زبان و خط فارسی با سی درصد تخفیف در ایران تحویل دهند. در حالی که تولیدات و صنعت چین بر بسیاری از حوزه‌های اقتصادی جهان سایه انداخته و بسیاری از تحلیل‌گران یکی از علل بحران اقتصادی اخیر و بیکاری را تسلط تولیدات این کشور می‌دانند، معلوم نیست آینده صنعت چاپ و نشر کشورمان چه تحولاتی را شاهد خواهد بود.

گفتنی است در برگزاری این نمایشگاه ده مؤسسه و شرکت از جمله کمپانی دلفین، که شرکتی نفتی است، دانشگاه سورین و شرکت الاتحاد، که در حوزه‌های مختلفی چون حمل و نقل هوایی و مطبوعات فعالیت می‌کند، مشارکت داشتند و آرم و لوگوی آنها در تمام منشورات درج شده بود. در ارزیابی کلی، نمایشگاه کتاب ابوظبی در حال گذر از نمایشگاهی محدود به نمایشگاهی بین‌المللی با دست‌یابی به بسیاری استانداردهای جهانی است و به‌رغم مشکلات جمعیتی و محدودیت بازار داد و ستد کتاب در همه کشورهای خلیج فارس، اما تلاش و برنامه‌ریزی متولیان آن برای پایه‌گذاری و توسعه تحولات و رویدادهای بازار کتاب و تبدیل این امارت به مرکز مبادلات فرهنگی و به‌ویژه چاپ و نشر در سطح

منطقه، به‌راحتی قابل درک و تغییرات و نشانه‌های آن آشکار است. اگرچه در حال حاضر این نمایشگاه بازار گسترده و پررونقی برای مبادلات کتاب به‌ویژه آثار ایرانی نیست، اما با توجه به برنامه‌های آینده نمایشگاه مزبور و همجواری و اشتراکات دینی و فرهنگی گسترده کشورمان با کشورهای منطقه، به‌نظر می‌رسد حضور هر چه بیشتر و پربرتر ناشران کشورمان و نویسندگان ایرانی برای کسب جایگاه درخور نام و فرهنگ و تمدن ایران و عرضه آن به نسل جدید عرب که به یمن گسترش تحصیلات جدید تفاوت‌های معناداری در آن به وجود آمده، مناسب باشد.

پی‌نوشت‌ها:

1. amir.sherafat@gmail.com
2. Kitab
3. KALIMA